

Lantos-múzeum

2013

Pécs Európa egyik kulturális fővárosa. Ezt a pécsiek mindig tudták. A vallások, a művészetek – és a természet –, azaz az emberben ismeretlen szellemi-érzelmi dimenziókat nyitó tapasztalatok kultúrává válása: szemlélet- és személyiség- vagy közösségalakító hatása, ezáltal az embert ekként megtartó jelentősége köztudott, és e téren Pécs – épületei, terei, múzeumai, könyvei, zenei élete és iskolái, környezete révén – sokrétű és árnyalt tapasztalatot kínál a polgárainak és a világnak. Mondhatni: az európai kultúrtörténet egészét, sűrítve, s megtoldva olyan sajátosságokkal, melyekkel a jelenlegi Európa még nem is számol. Lehet, hogy ezek a balkáni és közel-keleti emlékek viharos történelmi időszakok maradványai, de az utókor szemében ők is velünk élő kortársak és társak a különböző kultúrák megértésében, a kultúra egyetemességének megélésében.

Pécs a művészet(é)ből is azt mutatja meg, ami európai vagy „egyetemes”.

Lássunk néhány kézenfekvő példát!

1. Lantos mesternek van egy sorozat *Ornamentika* alcímű szitanyomata az 1980-as évekből. Pezsdítő, megnevezhetetlen geometriai mintázat és színek táncolnak a lapokon. Mai szerzők azt mondják a mindig geometrikus és/vagy természeti formákból álló ornamentikáról, hogy – mivel mindenfajta kultúrában így van jelen – lényegében az egyetlen igazán egyetemes művészet. Nem függ nyelvektől, vallásoktól, hangrendektől, a figurativitást tiltó vagy megengedő hagyományoktól. Az ember elemi és szabad alkotókészségének dokumentuma. Ilyenformán a legfontosabb kulturális csereanyag, melyet mindenhol mindenki megért.
2. Lantos ornamentikáinak a mintázatából érzékelhető, hogy matematikai-geometriai rendszerek működtetik a forma- és struktúra-variációkat. Való igaz: majd két évtizeden át, az 1960-as évek közepétől (bizonyos értelemben már az 50-es évek végétől) két formai alapelem és ezek lehetséges viszonyai foglalkoztatták. Gondoljuk csak el: két évtized szenvedélyes és intenzív munkája csupán két elemre, a négyzetre és körre építve! A legelvontabb és így legáltalánosabb, matematikai lehetőségeknek micsoda szédtő mennyiségével szembesülhetett nap mint nap, akkoriban, amikor gondolatrendőrség vigyázta az egyetlen „lehetőség” ideológiájának fenntartását. Ráadásul Lantos Ferenc meg volt áldva azzal a késztetéssel, hogy mindazt átadja az embereknek, már gyerekkoruktól kezdve, amire rátalált, s hogy ezen keresztül megnyissa a (lelki és testi-szellemi) szemeket az élet mint az adott/kapott lehetőségek tárháza felé. Ez nem csupán vizuális vagy kézműves-festői tapasztalatot jelentett, hanem annak a felismerésnek a továbbadását is, hogy a felfedezés rajtunk múlik. Művei és módszere országsszerte ismertté, egy új pedagógia kiindulópontjává váltak. Egy olyan korban, amelynek valóságában semmi nem múlhatott rajtunk, embereken.

Lantos kreatív gondolkodásra ösztönzött a vizualitáson keresztül, a társadalom legszélesebb köreiben. Egy új *public art* is született a munkálkodása nyomán, mely gyakorlattá változtatta az ember szellemi és esztétikai képességeinek együttes érvényesülését, és, persze, technológiákat (zománc, farost, szerigráfia) is kínált hozzá. Tagadhatatlan a Lantos-program antropológiai értelemben vett egyetemessége, melynek kontextusát Európa-szerte élő párhuzamai, az őt és műveit örvendezve fogadó alkotóközösségek és kiállítások jelentették.

És, persze, az egyes művei maguk is bizonyították – a hagyományos festői eszközök érzékenységevel –, hogy Lantos méltó utóda példaképének, Kassák Lajosnak. Tanítványaival közös kutatóműhelye, a Pécsi Iparművészeti Stúdió (később Pécsi Műhely) 1970-es katalógusába a költő *Ünnep reggel* című versét írta: „Nem a valóság tükörképével akarlak

megajándékozni / magával a valósággal / amit emberagy / emberszív / emberkéz / formált meg / a cseppfolyós vagy gyémántkemény anyagból.”

3. A lehetőségvilág a modern kor és művészet sokszor megtagadott, de kétségkívül egyik legfontosabb forrásának, a természetben rejlő és működő elveknek a felfedezésén, Lantos első alkotói korszakának és mesterének, Martyn Ferencnek természetelvű absztrakt festészetén nyugodott. E szemlélet szerint „az organikus és alkotott világ összefüggései szükségszerűek és feloldhatatlanok” – ahogy Aknai Tamás művészettörténész jellemezte. A modern tudomány és művészet különböző irányú természet-kutatásai, a megismerés újabb és újabb eszközeinek kifejlesztése képezik Lantos Ferenc művészetének harmadik egyetemes vonatkozási rendszerét.

Ha tehát csak ezt a pár (négy) évtizedet futjuk át – visszafelé – Lantos életművéből, látjuk, hogy a művészet – az ő révén – miként került ki a kiállítások, múzeumok falai közül, s miként került át egy folyton mozgó élethálózatba, melyben ma – rendkívüli változások után és közepette – létezünk. A modern, megnyitott műalkotásból környezetművészet, térfestészet, mobil kép, *street* és *public art*, természetművészet, sokszorosított művészet, a variációk művészete született, melyet legkövetkezetesebben és a legnagyobb intenzitással ő vitt végig hazai kortársai közül, miközben nem hagyta cserben az autonóm képet, a legszemélyesebb műalkotást, melyhez a következő évtizedekben visszatérhetett. A művészetek közti határok lebontása és mégis tiszteletben tartása is e történet része. Lantos művei ugyanis vizuális költeményekként, zenei struktúrákként is értelmezhetők, amint ő is vizualitásokként elemzett költői (Weöres Sándor) és zenei (például Bartók) struktúrákat, folytonos impulzusokat kapva társától, a zenepedagógus és zeneművész Apagyi Máriától is.

Mindez nemcsak egy „kibernetikus esztétika alapvetése” volt, hanem egy határozott központtal rendelkező, koherens világ is. Mivel „a kép mint organikus konstrukció önmagán túlra vonatkozik” – ahogy Günther Pfeiffer írta 1972-ben –, kommunikál is, s mint igazi kommunikáció embereket mozgat, akiken keresztül a lét egységének állapotát hozza létre. A központ tehát a kép, mely a világegész összetartozásának élményét nyújtja.

Ebből részesülünk ezen a kiállításon is.

Feltételezem, hogy a Janus Pannonius Múzeum és Pécs nemcsak az alkotó megbecsülésére, nem is csak a világ mai, kreativitás-központú fellendülésére gondolt, melynek minden bizonnyal egyik előzménye az 1960–70-es évek „Lantos-módszere”, amikor a mester festményeinek önálló teret biztosított a városban, hanem a jövőt is inspirálni kívánta. Amint ezt teszi mindenkori látogatóival a Pécsen született Victor Vasarely múzeuma, az otthonául Pécsen választó Martyn Ferenc gyűjteménye is. A Janus Pannonius Múzeum e három pécsi fiáléja szorosan összefügg. Akár pécsi iskolának is nevezhetnénk együttesüket, azzal együtt, hogy Martyn művészetszemlélete Franciaországban öltött határozott formát, hogy Vasarely ugyanott tudta kifejleszteni a saját vizuális kultúra-felfogását, s hogy Lantos Ferenc lényegében sose hagyta el Pécsen, noha művei és gondolatai a hazai és a közép-európai régió művészeti életének részei, s jelen voltak Európai művészeti szcénájában is.

Különös hely a múzeum. Sokféle (tudományos, művészeti, helyi és tágabb) közösség gondolkodásának gyűjtőpontjában születik, hogy megőrizzen, továbbadjon, életben tartson választott és majdan kiválasztandó értékeket. Egy festészeti, állandó gyűjtemény, ráadásul egyetlen életműből válogatva önmagában is a jövő forrása lehet. Különösen, ha az alkotó időről időre személyesen is felbukkan benne. Ehhez kívánok jó egészséget Lantos Ferencnek, megfelelő feltételeket a Janus Pannonius Múzeumnak, a kreatív gondolatot felvállaló ifjúságot a városnak, s mindannyiunknak egymásban bízó, teljes életet – Lantos Ferenc példája nyomán és az Úr színe előtt, aki megadta azt is, hogy a művészet az ő műhelyébe betekintve élénk állítsa: minden lépésünk (minden kép) egy teljes világ, egyúttal annak apró része is, melynek felelősei mi magunk vagyunk.

Keserü Katalin